

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД

Панченко В.В.

*асистент кафедри земельного та аграрного права,
кандидат юридичних наук, доцент*

Економічний устрій Німеччини передбачає приватну власність на засоби виробництва при посиленій юридичній відповідальності власників за використання капіталу; вільну конкуренцію та відкритість ринку з державним впливом; забезпечення стабільної валюти та стабільності господарської політики; підтримку інтеграційних процесів в економіці як у країні, так і в межах ЄС; систему соціального захисту населення від негативного впливу ринку.

Директива ЄС про підтримку розвитку сільських територій Європейським фондом розвитку сільських територій (EAGGF) у 2005 році створила передумови для реалізації Єдиної сільськогосподарської політики (GAP), яка покликана також одночасно сприяти реалізації Лісабонської стратегії зростання і зайнятості та Гетеборзької стратегії сталого розвитку. Така політика має цілі щодо підвищення конкурентоспроможності сільського та лісового господарства за допомогою підтримки реорганізації, розвитку і впровадження інновацій; поліпшення навколишнього середовища та ландшафту; поліпшення якості життя в сільській місцевості та підтримки диверсифікації сільської економіки.

Національна стратегія є ланкою між Стратегічними директивами ЄС та програмами розвитку федеральних земель Німеччини. Стратегічні директиви ЄС відображають основні завдання, цілі та концепції, а Національна стратегія вже аналізує економічну, структурну, екологічну і соціальну ситуацію сільських територій і потенціали їх розвитку в Німеччині. Відповідно у програмах розвитку федеральних земель регіони визначають конкретні заходи державної підтримки та обсяг необхідних на їх реалізацію дотацій згідно з конкретною ситуацією в регіоні та відповідно до Національної стратегії.

Національна стратегія розроблена спільно як з федеральними землями, так і участю партнерів в економічній та соціальній сфері, у сфері охорони навколишнього середовища, спілок та інших партнерів згідно статті 6 Директиви про Європейський фонд розвитку сільських територій. Національна стратегія Німеччини з розвитку сільських територій націлена на створення багатофункціонального, стійкого і конкурентоспроможного сільського та лісового господарства.

Заходи щодо розвитку сільських територій концентруються на харчовій промисловості, переробленні сільськогосподарської продукції, навколишньому середовищі, сільській економіці тощо. Таким чином стратегії та програми розвитку сільських територій Німеччини спрямовані на

підвищення конкурентоспроможності сільського та лісового господарства; поліпшення навколишнього середовища та сільського ландшафту; підвищення якості життя на сільських територіях і диверсифікація сільської економіки тощо. При цьому у програмах розвитку враховуються різні регіональні умови тому, що в Німеччині сільські регіони можуть кардинально відрізнятись (віддалені сільські регіони, які страждають від депопуляції та рецесійного розвитку, або густонаселені міські периферії, схильні до зростаючого тиску районних центрів). Отже, на основі цього у кожному конкретному випадку необхідно знаходити специфічний баланс між основними напрямками з урахуванням обмежених фінансових ресурсів вищезазначених програм розвитку, враховувати інші програми державної підтримки й правові приписи.

З урахуванням глобалізації, демографічних і кліматичних змін, збереження біорізноманіття та якості природних ресурсів Фонд розвитку сільських територій орієнтований на розвиток конкурентоспроможності, зростання зайнятості та сталий розвиток за сприянням політики Німеччини щодо сільських територій при особливій інтеграції сільського та лісового господарства. Так ще у 2008 році в рамках програми Health Check Аграрна рада підкреслила особливе значення зміни клімату, відновлюваної енергії, водного господарства, біологічного різноманіття та реструктуризації переробного сільськогосподарського виробництва задля посилення активності аграрної політики в цих сферах.

На підставі вищезазначеного Національна стратегія Німеччини щодо реалізації Директиви про Європейський фонд розвитку сільських територій відповідно до Директив ЄС має наступні напрями розвитку: підвищення конкурентоспроможності, освоєння потенціалів, пов'язаних з новими джерелами доходів, а також створення і збереження робочих місць в сільському та лісовому господарствах; поліпшення рівня освіти, кваліфікації та інноваційного потенціалу в цій сфері; посилення охорони навколишнього середовища, природи й захисту тварин, а також поліпшення якості продукції; збереження і розвиток культурних ландшафтів, перш за все завдяки землекористуванню; збереження і поліпшення якості життя в сільських регіонах.

Можна виокремити, що при такій постановці основних цілей особливе значення у сфері сільського господарства надається державній підтримці інвестицій, добровільним заходам з охорони навколишнього середовища, компенсаційним виплатам за несприятливі природні умови та правові обмеження, а також інформаційним заходам, отриманню і підвищенню кваліфікації; стратегії міжгалузевого розвитку.

Так, інвестиційно-інноваційна підтримка сільськогосподарських підприємств виявляється з метою поліпшення ефективності виробництва, збільшення вартості, раціоналізації та зниження виробничих витрат, а також

поліпшення умов виробництва і праці. Поряд з цим важливе завдання набуває державна підтримка інвестиційної діяльності при наданні необхідних послуг (охорона навколишнього середовища, захист тварин і захист прав споживачів), які виходять за межі встановлених законом стандартів.

У сфері охорони навколишнього середовища та природи особливого значення набувають збереження і поліпшення охоронюваних ландшафтів, оптимального стану наземних і ґрунтових вод, а також збереження і поширення форм господарювання, що зберігають природний баланс і підтримують біорізноманіття. При цьому вирішальне значення мають збереження біологічного і ландшафтного структурного різноманіття, включаючи генетичні ресурси сільського господарства, збереження і поліпшення природних ресурсів ґрунту, а також подальше зниження забруднень шкідливими речовинами ґрунту, води й повітря шляхом проведення відповідних заходів землекористування.

Поряд із зазначеними заходами в межах правових приписів велике значення має добровільна співпраця сільськогосподарських підприємств, консультаційні послуги та інформаційні заходи, а також подальший розвиток агроекологічних регіональних програм.

Реалізація реформи Єдиної сільськогосподарської політики, включаючи незалежні прямі виплати й принцип зустрічної відповідності (Cross Compliance), призвела до подальшої диференціації інтенсивності землекористування. Отже, якщо прагнути до екстенсивних методів сільськогосподарського виробництва, отримання конкретних результатів у сфері охорони природи, збереження біологічного різноманіття, культурних ландшафтів необхідно прийняття цілеспрямованих заходів екологічного характеру на сільськогосподарських площах і обов'язкові компенсаційні виплати.

Вищеназваним цілям служить також прийнятий Європейською комісією у 2004 році Плану дій ЄС щодо розвитку екологічного сільського господарства і виробництва екологічно чистих продуктів, які враховуються в програмах розвитку сільських територій Німеччини. При цьому завжди потрібно враховувати особливу ситуацію в несприятливих регіонах та інтереси суспільства екологічної, культурно-ландшафтної, туристичної і структурно-політичної сфер.

Міжнародно-правовий досвід розвитку сільських територій проаналізований через механізм реалізації аграрного законодавства Німеччини, який в основному здійснюється шляхом адміністративно-публічного впливу як на проведення структурних змін, примусове здійснення заходів (меліорація, збільшення земельних володінь та інші), так і економічного стимулювання через систему кредитування, компенсаційних виплат, податкових пільг, регулювання ринкових відносин тощо.

Міжнародний досвід організаційно-правового регулювання сфери сільського господарства може стати підґрунтям для вдосконалення в Україні

національного аграрного законодавства шляхом реалізації механізму гарантій та захисту прав приватної власності на землю при прямій участі держави в здійсненні аграрних реформ. Проста імплементація норм зарубіжних країн без прив'язки до сьогодення в Україні може призвести до погіршення економічного стану сільського господарства, що унеможливить досягнення очікуваних результатів.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСТВА В УКРАЇНІ

Покальчук М.Ю.

*асистент кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук, доцент*

Створення сприятливих умов для розвитку фермерства в Україні є одним із пріоритетних завдань сучасної державної політики, оскільки значення цього інституту для аграрної країни є надважливим. Так, європейський досвід показує, що фермерське господарство, як організаційно-правова форма є основою усього виробництва сільськогосподарської продукції. Саме фермерське господарство є проявом різноманітності форм власності на природні ресурси, способів аграрного землеробства, використання ландшафтів, підтримання сільської культури та традицій. Проте, помилково вважати, що фермерське господарство може розвиватись окремо від надбань науково-технічного потенціалу. Тобто, аналіз стану фермерства в країні дозволяє зробити висновки про рівень науки та техніки, про фінансове забезпечення промисловості в цілому тощо. Фермерське господарство дає можливість збереження сталості традицій, вироблення системи цінностей у дітей, передачі від покоління до покоління знань, навиків та досвіду ведення сільського господарства. Перевагами фермерства над іншими організаційно-правовими формами є значно тісніший зв'язок між його членами, що пояснюється родинними зв'язками та безпосередня зацікавленість кожного з членів у досягненні максимально ефективного результату праці.

Натомість, в Україні стан розвитку фермерства є досить низьким у порівнянні з більш розвиненими країнами Європи. Так, правову основу діяльності фермерських господарств, як однієї з прогресивних форм підприємницької діяльності громадян у галузі сільського господарства України, становить Закон України «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 року, № 973-IV, що визначає фермерське господарство формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у

УДК 342.34
Д36

Державотворчі процеси в Україні: реалії сьогодення: Тези доповідей за матеріал. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 23-24 квітня 2021 року) / відп. ред. Я. І. Ленгер, А. М. Земко. – Луцьк: ІВВ Луцький НТУ, 2021. – 252 с.

Збірник містить тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Державотворчі процеси в Україні: реалії сьогодення», яка проходила 23-24 квітня 2021 року у Луцькому НТУ. В тезах доповідей розглянуті особливості державотворчих процесів в Україні. Збірник буде цікавий як науковцям та студентам а також всім, хто цікавиться державотворчими процесами в Україні.

Рекомендовано до друку вченою радою Луцького НТУ
(протокол № 12 від 30 червня 2021 р.)

Відповідальні за випуск:

Я. ЛЕНГЕР

доктор юридичних наук, професор кафедри права Луцького НТУ

ЗЕМКО А.М.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри права Луцького НТУ

Організаційний комітет може не поділяти думку учасників. Відповідальність за зміст і достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції

ISBN 978-617-672-240-3

© Авторський колектив, 2021